

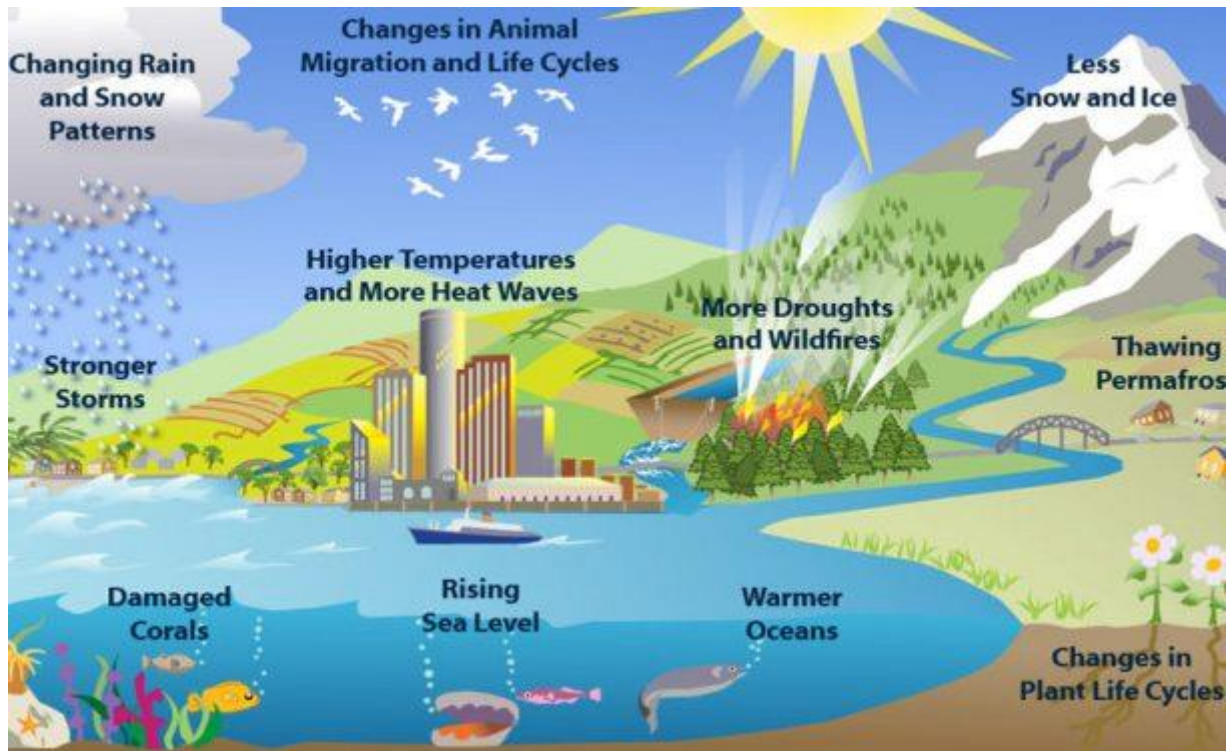

duurzaamplus.nl

zelfstandig, onafhankelijk en ter zake

Mensenrechten juridisch instrumentarium tegen klimaatverandering

Désirée Crommelin, 27/11/2021

MENSENRECHTEN KUNNEN EFFECTIEF WORDEN INGEZET ALS JURIDISCH INSTRUMENTARIUM TEGEN KLIMAATVERANDERING. Iedereen heeft de mond vol van transitie, klimaatverandering en mensenrechten als los van elkaar bestaande verschijnselen, maar ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Met alle gevolgen van dien. “De komende generaties krijgen dit allemaal op hun dak. Daarom is het noodzakelijk dat zij een juridisch instrumentarium hebben om niet alleen staten aan te spreken op hun verantwoordelijkheden, maar ook bedrijven”, stelt Daphina Misiedjan, docent aan het Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) en onderzoeker aan the Utrecht Center for Oceans, Water and Sustainability Law (UCWOSL).

Juriste Mensenrechten

Daphina Misiedjan is verbonden als docent aan het Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) en onderzoeker aan the Utrecht Center for Oceans, Water and Sustainability Law (UCWOSL). Zij ontving voor haar masterscriptie over waterrechten van inheemse groepen, de Silvia W. de Groot-prijs en voor haar proefschrift (2017) *Towards a Sustainable Human Right to Water. Supporting vulnerable people and protecting water resources* de Agnites Vrolik Prijs. In 2017 ontving ze ook the Black Achievement Encouragement Award van het Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis. En sinds juni 2018 is zij algemeen bestuurslid van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten.

Mensenrechten

De wil om de samenhang tussen de ontwikkelingen wereldwijd te zien van mensenrechten en migratie, CO2-uitstoot, wateroverlast, luchtvervuiling, milieuschade of grootschalige opkoop van grondstoffen, lijkt er nog te weinig te zijn. We denken bij de klimaatverandering nog te veel fragmentarisch in belangen: die van de staat, die van het bedrijfsleven, die van de consument tot en met die van de ngo's. Hoewel ngo's als Amnesty International en Milieudefensie steeds meer beseffen dat mensenrechten als vrijheid van meningsuiting en van vergadering nodig zijn om milieuvervuiling te bestrijden. Plus dat er specifieke mensenrechten zijn die te maken hebben met het milieu, zoals het recht op water en op schone lucht. In politiek Nederland wordt deze samenhang in ieder geval nog maar met mondjesmaat erkend. Het lijkt erop dat we het nog steeds niet helemaal serieus nemen en het er even bij doen. Alleen militanten als Urgenda, Milieudefensie en Follow-this trekken publiekelijk aan de bel en spreken de Nederlandse Staat, bedrijven en aandeelhouders van bijvoorbeeld Shell op hun verantwoordelijkheid aan. "Men vergeet vaak dat bepaalde milieuproblemen, zoals watervervuiling niet alleen technische oplossingen vragen maar ook juridische oplossingen, omdat de standaarden voor waterkwaliteit en de verdeling van water vastgelegd zijn in wetgeving."

"Watervervuiling vraagt niet alleen technische oplossingen maar ook juridische oplossingen omdat de standaarden voor waterkwaliteit en de verdeling van water vastgelegd zijn in wetgeving."

Mensenrecht behoud op eigen leefomgeving en cultuur

Bescherming van je leefomgeving en voortbestaan is een recht, geen gunst! Daarom draagt de overheid daarvoor bepaalde verantwoordelijkheden en moet zij handhavend optreden, ook tegen derden die inbreuk maken op die rechten. De juriste Mensenrechten wil de jongere generatie laten zien wat er voor hen gaat spelen en hun een juridisch instrumentarium bieden om zich daartegen te weer te stellen. "De toestand van de wereld is niet zo hoopgevend. Waar kun je nog reizen, waar is het veilig te wonen?" De komende tien jaar gaan landen dusdanig watertekort ervaren of met wateroverlast te maken krijgen, dat bestaan en cultuur onomkeerbaar worden aangetast. We weten allemaal dat de huidige vluchtelingenstroom niet zo maar uit de lucht komt vallen. Mensen worden vandaag de dag al opgejaagd door toenemende droogte, overstromingen en onherstelbare milieuschade. Bij deze ingrijpende

aantasting van hun leefomgeving en dus hun voortbestaan, zijn hun economische, sociale en culturele mensenrechten in het geding.

Pomp of de rivier

Je kunt schamper en lacherig doen over normen en waarden als er op westerse wijze in een inheemse gemeenschap een waterput wordt geslagen midden in het dorp. “Heel efficiënt, zo lijkt het. Maar het gaat volledig voorbij aan de sociale mores van de gemeenschap. Vrouwen, die water halen of gebruiken, gaan naar de rivier. Daar hoor je de verhalen, een belangrijk deel van hun sociale leven en daarmee essentieel voor wat er speelt in de gemeenschap. Dat is ook een mensenrecht.

Duurzame mensenrechten op water

Recht op water is niet iets van Verweggistan, waar we geschrokken met het opgeheven vingertje naar kunnen wijzen. Het speelt overal ter wereld, ook in Nederland. Hier gaat het bijvoorbeeld over onze drinkwaterkwaliteit en over bedrijven die willen lozen. Kunnen waterschappen dan die waterkwaliteit garanderen? “Dat raakt het duurzame mensenrecht op toegang tot drinkwater in ons land. Dat recht geldt bijvoorbeeld ook voor gezinnen in Nederland met schulden en in de Bed-bad-brood-discussie, voor vluchtelingen die worden afgesloten van het water.” Niet anders, zo illustreert de juriste Mensenrechten, is het dreigend watertekort in de Zuid-Afrikaanse stad Kaapstad, waarover we in de krant lezen. “Buiten de metropool was toegang tot veilig drinkwater altijd al een probleem. Maar nu de waterleiding in de stad zelf droog valt, neemt men het probleem pas serieus en spreekt men van schande. Dit bewijst maar weer eens dat ongelijkheid nooit duurzaam is. Het duurzame recht op water komt in gevaar als water als basisvoorziening niet op voet gelijkheid wordt aangeboden, want bestuurders worden niet getriggerd om na te denken over duurzame oplossingen in de watervoorziening voor iedereen. Zo groeit in meer algemene zin onder verschillende belangengroepen de kritiek, dat de kleinschalige landbouw buiten het mensenrecht op water valt. Met het levensonderhoud van kleine lokale boeren wordt dan weinig rekening gehouden.”

“Ongelijkheid kan nooit duurzaam zijn.”

De Natuur is een rechtspersoon

Steeds vaker melden de media wantoestanden en aanklachten tegen de gevolgen van klimaatverandering. De hittegolf, de hoosbuien, de modderstromen die we deze zomer ervaren of met eigen ogen zien gebeuren, zijn geen incidenten. De mens kan de natuur niet ongestraft blijven plunderen want zo lijkt het, dat werkt als een boemerang. Om te overleven en de gevolgen van klimaatverandering en milieuvervuiling tegen te gaan, verklaren steeds meer landen de Natuur tot een rechtspersoon met rechten. De diegene die deze rechten schendt, kan worden aangeklaagd. Recent gaf Mari Margil, directeur van de *Community Environmental Legal Defense Funding* uit de Verenigde Staten in haar opiniestuk in de Britse krant [The Guardian](#) een overzicht van de Rechten van de Natuur. Zo blijkt dat het Zuid-Amerikaanse land Ecuador als eerste de rechten van de Natuur, van *Pachamama* (Moeder Aarde) in zijn grondwet vastgelegd heeft. Bolivia

volgde met zijn Wet van Moeder Aarde. Ook Mexico, Pakistan, Australië, en Canada erkennen in hun jurisprudentie de Natuur als rechtspersoon met rechten. Daphina Misiedjan kent het artikel niet, maar wel het gedachtegoed en de juridische onderbouwing. Ze vertelt naar aanleiding daarvan, dat in de EU Hongarije al in zijn grondwet heeft vastgelegd, dat de mens verantwoordelijkheid heeft ten aanzien van de Natuur en haar dient te beschermen. “Dit is een juridisch interessant keerpunt.”

“De komende generaties krijgen dit op hun dak. Om ze daarop voor te bereiden moeten we hen een instrumentarium meegeven”.

Instrumentarium

Mensenrechten gaan tot nu toe voornamelijk over rechten van individuen, niet over land- of waterrechten. Van wie is bijvoorbeeld water? Is het recht op water een onderdeel van landrechten of een op zichzelf staand mensenrecht? Over deze vraagstelling schreef Misiedjan in 2008 haar masterscriptie. In 2017 promoveerde zij vervolgens op het proefschrift getiteld *Towards a Sustainable Human Right to Water. Supporting vulnerable people and protecting water resources* waarvoor zij begin 2018 de Agnites Vrolijk Prijs van 25.000,- euro ontving. In de loop der jaren specialiseerde zij zich in economische, sociale en culturele mensenrechten en het milieu en in het bijzonder op het recht op water. Om die reden is zij verbonden aan zowel het Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten van de Universiteit Utrecht (SIM) als aan The Utrecht Center for Oceans, Water and Sustainability Law (UCWOSL). Die combinatie mensenrechten en water spreekt jonge mensen zo aan, dat haar college in het nieuwe keuzevak ‘Mensenrechten en Milieu’ voor master-studenten, direct was volgeboekt. “Dat geeft hoop. Ik wil dat zij voldoende begrip ontwikkelen over hoe mensenrechten ingezet kunnen worden om milieuvervuiling en klimaatverandering tegen te gaan. En ook hoe zij overheden of grote multinationals juridisch op hun verantwoordelijkheden en afspraken kunnen wijzen. Misiedjan geeft – nu duurzaamheid een universitair breed gedragen thema is aan de Universiteit Utrecht – meer gastcolleges binnen andere faculteiten zoals bij *Geo Sciences* en *University College*. “Utrecht is met die combinatie Mensenrechten en duurzaamheid in Nederland een voorloper. In het buitenland bieden universiteiten in België, Duitsland, Engeland, Denemarken en Canada dit ook integraal aan.”

[Utrecht Centre for Water, Oceans and Sustainability Law](#)
[Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten \(SIM\)](#)

© Ivar Pel

Juriste Mensenrechten

Daphina Misiedjan is verbonden als docent aan het Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) en onderzoeker aan the Utrecht Center for Oceans, Water and Sustainability Law (UCWOSL). Zij ontving voor haar masterscriptie over waterrechten van inheemse groepen, de Silvia W. de Groot-prijs en voor haar proefschrift (2017) *Towards a Sustainable Human Right to Water. Supporting vulnerable people and protecting water resources* de Agnites Vrolijk Prijs. In 2017 ontving ze ook the Black Achievement Encouragement Award van het Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis. En sinds juni 2018 is zij algemeen bestuurslid van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten.

Désirée Crommelin

© duurzaamplus.nl

illustratie © <http://unitednews.sr>